

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Інститут музичного мистецтва
Кафедра методики музичного виховання і диригування

Проблеми музичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність

*Збірник матеріалів Другого Міжнародного науково-
практичного семінару*

Дрогобич
2017

УДК 78.087.68(477)
ББК 85.314 (4 УКР)
Х 79

*Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 27.04.2017 р.).*

Рецензенти:

Пантюк М.П. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Філоненко Л.П. – доктор філософії, доцент, завідувач кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, член Національної спілки композиторів України та НТШ імені Тараса Шевченка.

Редактори-упорядники:

Петро Гушоватий – заслужений працівник культури України, професор кафедри методики музичного виховання і диригування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Зоряна Гнатів – кандидат філософських наук, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Марія Каралюс – заступник директора з навчальної роботи інституту музичного мистецтва, старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Проблеми музичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність:
матеріали Другого Міжнародного науково-практичного семінару / Ред.-упор. П. Гушоватий, З. Гнатів, М. Каралюс – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, – 2017. – 392 с.

Х 79

Збірник містить матеріали Другого Міжнародного науково-практичного семінару, який відбувся 23 лютого 2017 року в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка. Розглядаються актуальні проблеми удосконалення і осучаснення музичної культури та освіти, ведуться пошуки нових підходів, засад, методів, форм, принципів музично-естетичного виховання, художнього розвитку учнівської молоді.

<i>Гушоватий П.</i> Аматорські хорові колективи – важливий чинник неформальної музичної освіти молоді (з досвіду роботи хорових колективів Борщівського району на Тернопільщині).....	264
<i>Лензюк Я.</i> (Дрогобич) Джазове мистецтво і сучасна українська музична культура.....	271
<i>Бобітко І.</i> (Дрогобич) Виховна функція музичного мистецтва в процесі хорового співу.....	281
<i>Сможаник О.</i> (Дрогобич) Різноманітні аспекти творчості Станіслава Людкевича: громадська, композиторська та наукова діяльність... ..	289
<i>Білоус О.</i> (Львів) Особливості соціального функціонування хорової культури в Україні.....	294
<i>Дорохина Л.</i> (Ніжин) Основные направления музыкально-просветительской деятельности главных храмовых хоров Чернигова в начале XX столетия.....	303
<i>Ороновський А., Блик Х.</i> (Тернопіль) Використання нетрадиційних авторських методик в сучасній практиці виховання голосу.....	309
<i>Ороновська Л., Вінтюк Н.</i> (Тернопіль) Порівняльна характеристика педагогічних систем Марії Монтессорі та Шінічі Сузукі.....	319
<i>Палій Н., Шерстій У.</i> (Тернопіль) Розвиток музичної пам'яті студентів мистецьких спеціальностей.....	326
<i>Гнатів З.</i> До проблемних питань в сучасній освіті.....	338
<i>Карлюк М.</i> (Дрогобич) Музичні події фестивалів Бруно Шульца у Дрогобичі: практика набування музичної культури й освіти через досвіди міжкультурних діалогів.....	339
<i>Кавецька В., Ярко М.</i> (Дрогобич) Сучасний мистецтвознавчий дискурс викладання предметів "Музичне мистецтво" та "Художня культура" в загальноосвітній школі I – III ступенів	346
<i>Добуш Ю.</i> (Дрогобич) науково-дослідницька робота вчителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі.....	352

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ МАРІЇ МОНТЕССОРІ ТА ШІНІЧІ СУЗУКІ

Постановка проблеми. В сучасній педагогіці важливе значення має необхідність виховання творчої особистості, розвиток її здібностей, створення умов для розкриття креативності, як важливої складової її формування. Пріоритетну роль у розвитку творчої особистості займає музичне виховання. Загальновідомо, що виховне значення музики дуже велике. Музика впливає безпосередньо на почуття дитини, допомагає їй пізнавати світ, активно формувати її світогляд.

Видатні педагоги ХХ ст. Марія Монтессорі (Італія) та Шинічі Сузукі (Японія) використовували музику як засіб формування творчої особистості. Світове визнання їхні педагогічні системи здобули завдяки гуманістичному підходу до виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на її самостійність та індивідуальність.

Метою статті є порівняльна характеристика основних положень, які є схожими або відмінними у педагогічних системах Марії Монтессорі та Шинічі Сузукі.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна система Марії Монтессорі (1870-1952) "завоювала увесь світ", в світовому педагогічному досвіді не було нісмає дотепер такого органічного поєднання різних знань, як у розробленій нею технології. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна "духовна екологія" [1, с. 49].

М. Монтессорі відмовилася від парт, за якими діти повинні сидіти нерухомо, від кафедри, що ставить учителя на авторитарну позицію, від колективних уроків, які не враховують індивідуальних здібностей конкретної дитини. Вона виступала проти єдиних для всіх навчальних програм, що не

дозволяють дитині розвиватися власним темпом і реалізувати свої інтереси. Не визнаючи класно-урочної системи, М. Монтесорі змінила інтер'єр приміщень, у яких навчалися діти. Переставляти відповідно до своїх потреб легкі переносні столики, маленькі стільчики й крісла могла навіть чотирирічна дитина [4, с. 76].

Різновікові Монтесорі - групи об'єднували вихованців від 2-х до половинною до 6-ти років. Кожен із них вчився працювати наодинці або разом з іншими. Цей вибір дитина робила сама, дотримуючись основних правил групи і спонукаючи до цього інших. Новачкам допомагали старші, досвідченіші. Здобувши згодом навчальні навички, вони вже допомагали тим, хто цього потребував. Так малюки вчилися поводитися у товаристві різних людей, тобто набували навичок соціальної поведінки.

За таких умов у дітей швидко з'являвся довільний, внутрішній інтерес до занять, що й було метою виховання. Цей досвід М. Монтесорі виклала в книзі "Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання у Будинках дитини" (1909). Методика Монтесорі - є моделлю особистісно - орієнтованого підходу до навчання і виховання. В її основі лежить ідея про те, що кожна дитина, з її можливостями, потребами, системою стосунків проходить свій індивідуальний шлях розвитку.

Єдиної програми навчання в системі Монтесорі не існує: кожна дитина здійснює свій, даний їй природою унікальний шлях розвитку. У школі немає уроків. День починається із загального "кола". Щоранку на 15-20 хв усі збираються разом, звучить тиха музика. Учням подобається коли вчитель грає на якомусь інструменті – фортепіано, скрипці, гітарі. Потім починається загальна розмова або обговорення. Після "кола" всі розходяться, кожен вибирає сам чим він займатиметься - математикою, історією, літературою. Хтось розмовляє з учителем, хтось готує доповідь бібліотеці. Коли роботу закінчено цілком, дитина показує вчителю, щоб обговорити здобутий результат. Дитина не отримує оцінок, але обов'язково дістає оцінку своєї праці від дорослих та дітей, оцінює себе сама.

Впродовж усього життя Марія Монтессорі уважно спостерігала за дітьми. Вона зрозуміла, що все, що вони роблять, аж ніяк не випадково. Не випадково вони починають співати або вимагають, щоб іграшка лежала на певному місці. Марія Монтессорі зробила висновок, що діти проходять певні етапи розвитку. Знаючи про ці періоди, дорослі повинні передбачати їх настання, відповідно готуючи навчальне середовище. Етапи розвитку (сенситивні періоди) є універсальними, і виникають у всіх дітей, незалежно від раси, соціального походження, геополітичних і культурних відмінностей. Водночас вони є індивідуальними, оскільки час їх настання, тривалість і динаміка можуть бути різними у різних дітей, хоч і існують приблизні середньостатистичні рамки кожного періоду:

- 1) 0 – 6 рр. – сенситивний період розвитку мовлення;
- 2) 0 – 3 рр. - сенситивний період сприйняття порядку;
- 3) 0 – 5,5 рр. - сенситивний період сенсорного розвитку;
- 4) 1,5 – 2,5 рр. - сенситивний період сприйняття малих предметів;
- 5) 1 – 4 рр. - сенситивний період розвитку рухів і дій;
- 6) 2,5 – 6 рр. - сенситивний період розвитку соціальних навичок [1,с.53].

Ініціатором дитячої активності є дорослий, який формулює завдання і пропонує способи його розв'язання. Педагог включається у діяльність дитини, якщо вона попросить його про це або якщо дитина вагається у виборі роботи. Вихователь надає дітям право вибору діяльності, займаючи позицію спостерігача. Цю форму організації дитячої діяльності М. Монтессорі вважала найпродуктивнішою. Позиція спостерігача полягає в тому, що педагог не організовує діяльність дітей у традиційному розумінні, а прогнозує її. Переконавшись, що діти чимось зацікавились, ускладнює завдання, добираючи необхідний матеріал.

Функцію активності Марія Монтессорі поклала на дидактичні матеріали: заняття проводила в ігровій формі — у кімнаті, обладнаній спеціальними ігровими посібниками. Їх створювала сама Марія Монтессорі на основі спостережень за роботою дітей. Вона акцентувала увагу на тому, що сенсорне

виховання тісно пов'язане з розвитком уяви, творчості, естетичних смаків. Тожна вчившись відчувати найтоншу різницю у відтінках кольорів та музичних тонів, вишуканих ароматів та смаків, дитина, за Монтессорі, буде здатною сприймати і красу навколишнього світу у всій її гармонії, і насолоджуватися цим.

Три провідних положення характеризують сутність педагогічної теорії М. Монтессорі:

- 1) виховання повинне бути вільним;
- 2) виховання повинне бути індивідуальним;
- 3) виховання повинне спиратися на дані спостережень за дитиною [3, с.2].

М. Монтессорі писала, що не розуміючи дитину, дорослий бореться з нею. Для подолання цієї проблеми необхідно знайти в собі ті хибні твердження, які заважають правильно бачити дитину. Важливим є вміння поставити себе на місце дитини, зрозуміти мотиви її поведінки.

Японський скрипаль і педагог Шинічі Сузукі головною метою музичного виховання вважав не формування професійних музикантів, а максимальний і різнобічний розвиток усіх потенційних можливостей, дарованих дитині природою. У своєму методі Сузукі ставить на перше місце особистість дитини, а таланти і здібності на друге. Він підкреслює, що, виховуючи любов до музики, ми розвиваємо в першу чергу творчу особистість дитини, а не її музичні здібності.

Методика Шинічі Сузукі була створена для навчання дітей у ранньому віці грі на скрипці, згодом методика охопила і інші музичні інструменти, зокрема, фортепіано, віолончель, флейту та ін. Більше того, теми, яких торкається автор методики у своїх роботах, виходять далеко за рамки суто музичного навчання. Сузукі-педагогіка – це ціла філософсько-педагогічна система, метою якої є розвиток особистості дитини на основі любові і поваги. В ній, крім вдосконалення виконавської майстерності, важливе місце посідає формування таких якостей характеру людини, як терпіння, самоконтроль, здібності до концентрації і реакції [2, с. 2].

Основою для методики ШинічіСузукі є переконання, що кожна дитина галановита і що талант можна розвинути, тому всі учні приймалися до школи Сузукі без вступних випробувань Педагог наголошував, що таланти дитини можна розвинути, якщо зайнятись цим вчасно. Заняття в музичних школах за цією методикою розпочинаються у віці 2,5 – 3 років, проте музична підготовка повинна починатись вже від народження.

В процесі пошуку найефективніших шляхів музичного виховання Сузукі зробив висновок, що процес виховання доцільно створювати за зразком опанування дитиною мови: "...всі японські діти знають японську! Ця думка вразила мене до глибини душі... всі діти світу вільно розмовляють на рідній мові хіба це не свідчить про їх дивовижний талант?" [5,с.4].

Цей метод Сузукі назвав методом "материнської мови", в якому педагог почав застосовувати основні принципи розвитку мовлення у навчанні музиці. Для реалізації цього методу необхідно створити таке навколишнє середовище, в якому дитина могла б звикати до музики так само, як до звуків материнського голосу, при чому важливу роль відіграє повторення одних і тих самих творів, а краще їх фрагментів. Це дає можливість краще запам'ятати, а згодом, коли дитина почне вчитись грі на інструменті, виконувати музику.

Велику роль в успішності методу відіграє також уміння батьків викликати ентузіазм у дитини, заохочувати її, створювати атмосферу радості при засвоєнні кожної нової навички. Адже якщо дитина зацікавлена, то вона швидше буде пізнавати інструмент і може перевершити всі очікування. Будь-яке бажання і спроба дитини отримати нові знання, будь-яке питання повинно бути нагороджене відвертою похвалою і підтримкою. Кожна дитина унікальна, вона йде своїм темпом, маленькими кроками долає великий і важкий шлях пізнання і вдосконалення майстерності. Ніколи не варто казати дітям, що вони грають погано, сваритись на них через невдачі, потрібно попросити зіграти ще раз або зіграти краще.

Висновки. Педагогічні погляди Марії Монтессорі і Шинічі Сузукі, незважаючи на те, що між ними пролягала велика географічна та соціально-етнічна відстань, в своїй основі були подібними. Педагогічні системи Монтессорі і Сузукі опираються на гуманістичні ідеали, не є догматичними, в них є місце варіативності, імпровізації, індивідуалізації методу в процесі роботи з кожною окремою дитиною. Марія Монтессорі та Шинічі Сузукі, будучи природними психологами, завдяки неабиякій інтуїції, потужному творчому обдаруванню змогли знайти шлях до вирішення проблем, які існували в тогочасному музичному вихованні. Цих видатних педагогів об'єднує те, що вони наголошували на важливому значенні розвитку дитини з найменшого віку. Монтессорі та Сузукі використовували сенситивні періоди розвитку дитини, адже ними було помічено, що в ранньому віці діти мають високий потенціал, кращу адаптацію, природну мотивацію, основу на інтересі. Заняття в Монтессорі-школах та школах-Сузукі проходять у вільній, невимушеній атмосфері, що дає кращі можливості для навчально-виховного процесу. У обох педагогів важливу роль відіграло оточуюче середовище – "виховний простір" у методиці Монтессорі середовище, в якому виховуються діти, покликано стимулювати учнів до діяльності, підтримувати їх у навчально-виховному процесі. У методиці Сузукі – це постійне прослуховування скрипкового репертуару. Групові заняття переважають і в системі Монтессорі і Сузукі, при цьому не відмовляючись від індивідуальних занять. Групи різновікові, що дає молодшим учням стимул рівнятись до старших учнів, які вже більше знають, в яких краще виходить та чи інша дія, старші ж учні мають можливість поділитись набутими знаннями та навичками. В такому виховному процесі відбувається соціалізація дитини.

Активна участь батьків у процесі занять є так само важливою, особливо на початковому етапі навчально-виховного процесу. Це необхідно не тільки для того, щоб вміти виконати вдома з дитиною вправн, але і для показу дитині правильної моделі поведінки. Марія Монтессорі у заповідях батькам наголошувала, що необхідно подавати дитині власний позитивний приклад. Це

значно ефективніше за нотації. ШинічіСузукі описував в своїй книзі "Вирощені з любов'ю. Класичний підхід до виховання талантів" як за допомогою позитивного прикладу всієї сім'ї, доброзичливої атмосфери вдалось позитивно змінити поведінку його вихованця. Системи Монтесорі та Сузукі показали позитивний результат в якості корекційної педагогіки. Методика Монтесорі дала змогу дітям з вадами здоров'я показати кращі результати, ніж здорові; методика Сузукі вилікувала важко хвору дівчинку. Вимоги до особистості вчителя в обох системах високі: у нього повинна бути розвинена уява; він повинен вірити, що дитина відкриє себе в роботі; він повинен звільнити себе від упередженості та стереотипів. Допустимою є лише позитивна оцінка досягнень учня, критиці та поганим оцінкам в цих системах місця нема.

Відмінність між педагогічними системами Марії Монтесорі та ШинічіСузукі полягає в тому, що педагогіка Монтесорі є загальною і дає дітям базові знання, вміння і навички; в ній використовуються різноманітні галузі знань. Система Сузукі виховує гармонійну особистість засобами музичного мистецтва.

Отже, системи Монтесорі та Сузукі мають багато подібних аспектів, не суперечать одна одній і можуть використовуватись в комплексі.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [навчальний посібник] / І. М. Дичківська. - Київ: Академвидав, 2004. – С.49-62.
2. Корчинська Н. Ранній музичний розвиток дітей. Досвід Японії / Н.Корчинська // Мовні і концептуальні картини світу. – 2011. - №35 – С.291-295.
3. Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї С.Русової та М.Монтесорі: порівняльний аналіз / Г.С.Міленіна // Науковий вісник МДУ ім. В.О.Сухомлинського.

4. М. Монтессори Домребенка. Методнаучнойпедагогіки / Монтессори М. – Гомель. – 1993. – 306 с.

5. Ш. Сузуки *Взращенные с любовью. Классический метод воспитания талантов* / Сузуки Ш. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib100.com/book/mama/raised_with_love.

Наталія Палій, Уляна Шерстій (Тернопіль)

РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми. В сучасному гіперінформаційному просторі розвиток активного сприйняття певних знань, їх творчого осмислення, трансформації відповідно до поставлених теоретичних чи практичних завдань, набуває особливого значення. Важливе місце в цьому процесі посідає пам'ять, адже за допомогою її механізмів вся засвоєна раніше інформація здатна "працювати" на досягнення конкретного результату, на вирішення поставлених індивідуумом завдань. Слабка пам'ять може суттєво завадити творчому і професійному розвитку сучасної людини.

Особливо актуальним є розвиток специфічного виду пам'яті - звукової, інтонаційної, художньо-образної - для музикантів-практиків, оскільки виконання великої кількості розмаїтих програм, необхідність постійно розумувати і виносити на сцену нові твори вимагає максимальної продуктивності у запам'ятовуванні та подальшої актуалізації засвоєних раніше текстів. *Актуальність* цієї теми полягає ще і в тому, що в даний час починає активно і досить самостійно розвиватися такий напрямок психології, як музична психологія, до якої і належить обрана нами тема.

Методи розвитку музичної пам'яті в основному ґрунтуються на класичних працях ще радянського періоду, а сьогоднішній темп життя, природа інформації (в тому числі і музичної) в глобалізованому світі потребує оновлення їх принципів. Істотне значення пам'яті в музичній практиці